Nationella prov i kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare

Uppföljning kurs D – provversion D4 & D5, 2023

Marie Gustavsson & Sebastian Hedberg

Sfi-provet
Institutionen för ämnesdidaktik

Stockholms universitet

Inledning

Nationella prov i kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare konstrueras av en grupp vid Institutionen för ämnesdidaktik, Stockholms universitet, hädanefter kallad provgruppen. Syftet med proven är enligt förordning att stödja betygssättningen. De nationella proven kan också bidra till att stärka skolornas kvalitetsarbete genom analyser av provresultaten i relation till uppfyllda betygs- eller bedömningskriterier på skolnivå, huvudmannanivå och på nationell nivå. Det finns inget specificerat datum då de nationella proven ska genomföras eftersom sfi-undervisningen bedrivs under hela året och kurser kan påbörjas och avslutas löpande. De enskilda proven kan således vanligtvis användas under en längre tidsbegränsad period men med ett fast första och ett sista provdatum som anges i sidfoten på varje delprovs förstasida. Utbildningsanordnarna erbjuder i regel prov kontinuerligt under hela året.

I denna rapport behandlas nationella prov D4 och D5 som använts av utbildningsanordnare under 2023, från och med respektive provversions första tillåtna provdatum[1] till och med den 31 december 2023.

Inledningsvis beskrivs hur konstruktionsprocessen ser ut och provets sammansättning, därefter redogörs för hur insamlingen av resultat och lärarenkäter har gått till. Avslutningsvis redovisas och kommenteras resultat från respektive provversion och i samband med detta görs också jämförelser av resultat över tid.

Konstruktionsprocessen för provet

Det praktiska arbetet med att ta fram ett prov sträcker sig över cirka 12 månader och involverar utöver provgruppen och Skolverket även referenslärare och utprövningskolor. All konstruktion utgår från testspecifikationer som preciserar innehåll, format och tidsåtgång. Utveckling av ett prov förutsätter att uppgifter granskas och utvärderas kontinuerligt under framtagningsprocessen av personer med relevant utbildning och erfarenhet och därför är referensgrupper knutna till proven. Referensgrupperna som är knutna till de nationella proven i sfi består till största del av erfarna lärare i kommunal vuxenutbildning runtom i landet, men även aktiva forskare inom ämnet svenska som andraspråk och medarbetare på Nationellt centrum för svenska som andraspråk ingår i grupperna. Referensgruppens uppgift är att i olika skeenden i konstruktionsprocessen granska och utvärdera proven men också att delta i bedömning av elevexempel liksom i processen att fastställa kravgränser för delproven.

En viktig del i processen att ta fram nya provversioner är utprövning och samtliga delprov prövas ut i sin helhet enligt samma rutiner som vid genomförande av ordinarie prov. För delprov Höra och Läsa genomförs utprövningen i två omgångar. Delprov Skriva och delprov Tala genomförs löpande under provens konstruktionsprocess.

---

[1] Första tillåtna provdatum var 2023-03-13 för prov D4 och 2023-10-09 för prov D5. De båda provversionerna har en användningstid på skolorna på tre år fr. o. m. första tillåtna provdatum, vilket innebär t. o. m. 2026-05-22 för C4 och 2026-10-23 för C5.

Utprövningsresultaten för de receptiva delproven Höra och Läsa bearbetas statistiskt och analyser från den första utprövningen används tillsammans med kvalitativa analyser som stöd i arbetet med att välja, utveckla och bearbeta uppgifter. Analyserna från den större utprövningen används för att fastställa den slutgiltiga sammansättningen av uppgifter som ska ingå i provversionen, vilket görs av provgruppen tillsammans med provansvarig från Skolverket. Samtidigt väljs elevtexter från utprövningen av delprov Skriva ut och ett bedömarmöte hålls där lärare tillsammans med provgruppen bedömer ett antal texter. Bedömningarna från bedömarmötet används för att ta fram kravgränser samt för att ta fram kommenterade exempel på elevlösningar som uppnår respektive inte uppnår kraven för delprovet. När samtliga delprov har fastställts och instruktioner för genomförande och övrig information till lärare är färdigskrivna layoutas provet. Därefter genomförs en kravgränssättning av de receptiva delproven och kravgränser fastslås för delproven Läsa respektive Höra. För delprov Tala finns kommenterade elevlösningar som uppnår kraven för delprovet i bedömningsstödet Samtal på gång.

Provets sammansättning

Provkonstruktionen utgår från kursplanen för kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare (SKOLFS, 2017:19) av vilken framgår att grunden för bedömningen ska vara elevens förmåga att använda det svenska språket på ett begripligt sätt och för olika syften i vardags-, samhälls-, studie- och arbetsliv med en given progression mellan kurserna. Det innebär att på kurs B förväntas eleven kunna hantera ett enkelt språk i vardagliga situationer medan eleven på kurs D förväntas hantera ett mer komplext språk inom fler domäner. Kursplanen utgår från en kommunikativ, funktionell, syn på språk vilket innebär att man utgår från att all språkanvändning sker i ett visst syfte och i en viss social kontext (Ahlgren m.fl. 2016). För att kunna göra relevanta och adekvata språkliga val i förhållande till olika sociala och kommunikativa situationer behöver språkanvändaren ha kunskap om såväl det språkliga systemet som kunskap om hur systemet används. Föresatsen är att provuppgifterna ska vara så autentiska som möjligt, det vill säga att de ska vara utformade så att de liknar uppgifter som var och en kan ställas inför i sitt dagliga liv.

De nationella proven för sfi prövar färdigheterna: hörförståelse, läsförståelse, muntlig interaktion och produktion samt skriftlig produktion, uppdelade i fyra delprov. Dessa speglar de fem kunskapsområden som finns beskrivna i kursplanen.

Delprov Tala

I delprov Tala prövas muntlig interaktion och produktion vilket för kurs D avser förmågan att med viss anpassning till syfte och mottagare/samtalspartner, med ett enkelt språk och med visst flyt, tala och delta i samtal och diskussioner om bekanta ämnen som eleven kan möta i såväl informella som mer formella situationer i vardags-, samhälls-, studie- och arbetsliv. Vidare prövas förmågan att relativt självständigt berätta, beskriva, ge råd och instruktioner, framföra och efterfråga erfarenheter, intryck, tankar och information, diskutera, uttrycka och bemöta åsikter och argumentera i enkel form. Uppgifterna berör aktuella händelser, erfarenheter, intryck och åsikter som eleven kan möta i informella och mer formella situationer i vardags-, samhälls-, studie- och arbetsliv, exempelvis utbildning, arbete, boende, familj/vänner, intressen/aktiviteter, konsumtion, trafik, kultur, miljö, ekonomi.

För kurs D består delprov Tala av två uppgifter som prövar förmågan att relativt självständigt delta i enkla samtal om bekanta ämnen som eleven kan möta i vanliga situationer i vardags-, samhälls-, studie- och arbetsliv. En uppgift fokuserar på muntlig produktion och genomförs enskilt och den andra uppgiften fokuserar på muntlig interaktion och genomförs tillsammans med en annan elev som samtalspartner.

Delprov Skriva

I delprov Skriva prövas skriftlig produktion vilket för kurs D avser förmågan att för olika syften och med viss anpassning till syfte och mottagare skriva enkla texter för att kommunicera i vanliga informella och mer formella situationer i vardags-, samhälls-, studie- och arbetsliv som eleven kan ställas inför. Vidare prövas förmågan att skriva enkla texter som har visst flyt och viss anpassning till syfte och mottagare.

Delprov Skriva för kurs D består av två uppgifter varav den ena prövar elevens förmåga att skriva enkla texter med viss anpassning till syfte, mottagare och situation i informella situationer i vardags-, samhälls-, studie- och arbetsliv medan den andra uppgiften har fokus på mer formella situationer. Den informella uppgiften har en personlig utgångspunkt utifrån elevens perspektiv medan den mer formella uppgiften visserligen har en personlig utgångspunkt men även en del som är av mer generell karaktär. Texterna eleverna ska skriva i delprovet kan vara berättande, beskrivande, redogörande och/eller argumenterande. De ämnen som eleven förväntas klara av ryms inom domänerna vardags-, samhälls-, studie- och arbetsliv och rör exempelvis utbildning, arbete, boende, familj/vänner, intressen/aktiviteter, konsumtion, trafik, kultur, miljö, ekonomi.

Delprov Höra

I delprov Höra för kurs D prövas elevens förmåga att förstå tydligt tal i informella och mer formella situationer i vardags-, samhälls-, studie- och arbetsliv.

I delprovet förekommer en variation av tydliga talade texter, av informell och mer formell karaktär, om bekanta ämnen som eleven kan möta i olika situationer i vardags-, samhälls-, studie- och arbetsliv. Det kan vara uttalanden där några personer berättar om ett intresse eller beskriver en aktivitet eller händelse, samtal eller diskussioner mellan två för varandra bekanta eller obekanta personer. Det kan vidare röra sig om nyheter eller en längre monologisk talad text, ibland av skönlitterär karaktär, där någon återger en händelse eller ett händelseförlopp. Texterna kan behandla mer generella ämnen och innehålla en del mindre frekventa ord och uttryck.

För att lösa uppgifterna i delprovet ska eleven kunna uppfatta detaljerad och tydligt uttryckt information och svara på frågor om när, var och varför något sker samt vad någon gör och vem som gör något. Eleven ska också med hjälp av nyckelord och fraser som återfinns i olika delar av den talade texten kunna uppfatta ett mer övergripande innehåll. I de flesta fall framgår sambanden tydligt men ibland kan budskapet uttryckas mellan raderna. Eleven visar sin förståelse genom att till exempel svara på frågor om vad ett uttalande, en nyhet eller berättelse handlar om, vad någon ska eller vill göra, vad någon tycker och varför personen tycker så, vad personerna i ett samtal kommer överens om eller i vilket ärende en person ringer. Det kan också handla om att para

ihop en nyhet med en rubrik. Dessutom krävs att eleven kan hantera konkurrerande information som förekommer i text och frågornas svarsalternativ.

I proven för kurs D är hörförståelsen samlad i en del, delprov Höra. Antalet deluppgifter som ingår i delprov Höra är 23 för både prov D4 och prov D5.

Delprov Läsa

I delprov Läsa för kurs D prövas elevens förmåga att läsa och förstå enkla texter i informella och mer formella situationer i vardags-, samhälls-, studie- och arbetsliv.

Texterna som förekommer i delprov Läsa, kurs D, är en variation av enkla och tydliga texter om bekanta ämnen, som eleven kan möta i informella och mer formella situationer i vardags-, samhälls-, studie- och arbetsliv. Texterna innehåller information och instruktioner, och kan till exempel vara annonser, program, faktatexter, tabeller och diagram. Det kan vidare röra sig om berättande, beskrivande, redogörande och argumenterande texter, till exempel tidningsartiklar, insändare, texter i sociala medier, intervjuer och personliga uttalanden samt mejl. Texterna kan behandla mer generella ämnen och innehålla en del mindre frekventa ord och uttryck.

På kurs D har eleven utvecklat sitt läsflyt och läser med större självständighet än på kurs B och C, vilket visar sig genom att eleven kan hantera mer omfångsrika texter och klarar av att uppfatta innehållet även då obekanta ord och uttryck förekommer. Eleven läser också med bibehållen förståelse texter som har en viss abstraktionsnivå och behandlar mer generella ämnen, och som har viss komplexitet i form av exempelvis mer implicit uttryckt innehåll, fler nominaliseringar eller variation i ordförråd.

För att lösa uppgifterna i delprovet ska eleven kunna uppfatta enkel och tydligt uttryckt information, både i löpande och icke-löpande text, och visa sin förståelse genom att till exempel svara på frågor om när, var och varför något sker eller vem man ska kontakta i ett ärende, vad någon gör och vem som gör något. Eleven ska också med hjälp av nyckelord och fraser som återfinns i olika delar av texten kunna uppfatta ett mer övergripande innehåll. I de flesta fall framgår sambanden tydligt men ibland kan budskapet uttryckas mellan raderna. Eleven visar då sin förståelse genom att till exempel svara på frågor om vad och varför något händer, vad någon vill, gör eller tycker, vem som vill, gör eller tycker något och varför personen vill, gör eller tycker så. Eleven visar även sin förståelse genom att para ihop ett textstycke med en rubrik, ett ord, en person eller en fråga. Eleven ska därutöver kunna lösa uppgifter som kräver förståelse av både textuella och innehållsliga samband, exempelvis i uppgifter som går ut på att para ihop en fråga och ett svar i en intervju eller att välja rätt ord som innehållsligt och textuellt passar in i en löpande text. För att lösa uppgifterna i delprovet krävs dessutom att eleven kan hantera konkurrerande information som förekommer i text och svarsalternativ.

I proven för kurs D är läsförståelsen fördelad på två provdelar, Läsa A och Läsa B. Antalet deluppgifter som ingår i delprovet är 39 för prov D4 och 40 för prov D5.

Utprövning

Som nämnts tidigare är utprövningen av delproven en viktig del i processen med att ta fram nya provversioner och samtliga delprov prövas ut i sin helhet enligt samma rutiner som vid genomförande av ordinarie prov. Utprövning av delproven som ingår i provversionerna D4 och D5 genomfördes under åren 2022–2023.

Uppgifterna i delprov Tala för både prov D4 och D5 bestod av återanvända uppgifter och prövades på cirka 10 elever vardera under respektive provversions utprövningsperioder under 2022–2023. Eleverna som deltog i utprövningarna kom från samtliga studievägar.

Uppgifterna till delprov Skriva för prov D4 prövades under 2022 på 45 elever och uppgifterna till delprov Skriva för D5 prövades på 70 elever under 2023. För samtliga tre provversioner prövades delprovet på elever från på samtliga tre studievägar.

Utprövningen genomförs för delprov Höra tillsammans med delprov Läsa i två omgångar. För prov D4 deltog 53 elever i en första utprövning av delprov Höra och delprov Läsa i juni 2022. Efter revidering prövades uppgifterna under september och oktober samma år av ytterligare 236 elever. För prov D5 deltog 64 elever i en första utprövning av Höra och Läsa i november 2022. Ytterligare 234 elever deltog i en andra utprövning under januari och februari 2023. Utprövningarna hade geografisk spridning i landet och eleverna kom huvudsakligen från studieväg 2 och 3 (cirka 43% respektive 45% för delprov Höra och cirka 41% respektive 46% för delprov Läsa för D4; cirka 46% för vardera studieväg 2 och 3 för delprov Höra och cirka 46% respektive 45% för delprov Läsa för D5). Övriga deltagare kom från studieväg 1.

Insamling

För att kunna följa upp elevernas kunskaper i förhållande till kunskapskraven i svensk skola, för forskning och för utveckling av de nationella proven, samlas provresultat in från genomförda nationella prov. Lärare skickar in provresultat för två insamlingar. Den ena insamlingen gäller rapportering av delprovsresultat och provbetyg för samtliga elever i alla skolor. Insamlingen är en del av Sveriges officiella statistik och görs av Statistiska centralbyrån (SCB). Uppgifterna lämnas in till SCB från huvudmännen eller direkt från skolenheterna.

Den andra insamlingen görs för att provgruppen ska ha möjlighet att analysera och vidareutveckla proven. Anordnare ombeds därför att skicka in genomförda prov från var femte elev tillsammans med berörda elevers bakgrundsuppgifter direkt till provkonstruktören. I samband med denna insamling ombeds lärare även att fylla i en enkät där de får utvärdera det genomförda provet. I enkäterna får lärarna svara på frågor om innehåll, svårighetsgrad, tid för genomförande, i hur hög grad bedömningsprotokoll och elevexempel har fungerat som stöd vid bedömning och hur lärarna på den aktuella skolan organiserar bedömning och sambedömning.

Insamlingen av resultat och enkäter hos provkonstruktören pågår under en ettårsperiod från och med första provdatum.

Provresultat med kommentarer

Elever som har genomfört de nationella proven för kurs D i relation till utbildningsbakgrund

Kurs D finns på tre olika studievägar. Utformningen av kurserna för de olika studievägarna kan se olika ut men mål och betygskriterier är desamma. Proven för kurs D ges således till elever från samtliga tre studievägar.

Tabell 1. Andel elever som genomfört de nationella proven D12–D19; D1-D5 på riksnivå 2018–2023 i procent kategoriserat efter skolbakgrund (Skolverket 2018, 2019, 2021, 2022, 2023)

	NP12 2018	**NP13** 2018	**NP14** 2019	**NP15** 2019	**NP16** ht 2021	**NP18** ht 2021	**NP19** ht 2021	**NP1** 2022	**NP2** 2022	**NP3** 2022	**NP4** 2023	**NP5** 2023
0–3 år	3,2	3,6	3,1	4,7	7,7	6,5	5,2	7,0	7,0	7,0	7,4	4,2
4–6 år	4,4	4,3	4,6	5,1	5,7	5,9	7,5	4,6	4,8	4,1	3,7	5,1
7–9 år	10,0	11,0	11,3	12,3	15,1	15,7	13,3	9,4	10,0	8,4	9,0	9,3
10–12 år	25,5	24,0	24,1	22,7	20,1	24,1	25,6	18,7	20,5	19,6	20,0	19,8
13 år +	44,7	47,4	46,9	46,0	38,6	38,5	36,8	43,0	41,2	45,1	46,4	44,6
Okänd	12,2	9,6	9,9	9,2	15,2	11,7	13,5	17,3	16,5	15,5	13,5	16,9
n	3943	2908	4584	2752	1172	826	729	7656	5035	1741	1815	1184

n = antal prov i urvalet från den nationella statistiken för angivet år.

Tabell 1 ovan visar andelen elever som har genomfört de nationella proven från D12 (2018) till D5 (2023), på riksnivå år 2018–2023 kategoriserat efter skolbakgrund. Tabellen visar även det totala antalet elever som har genomfört respektive provversion under angivet år eller termin. Notera att endast resultat från ett år redovisas för varje provversion samtidigt som användningstiden för en provversion som regel sträcker sig över flera år. Således redovisas endast ett urval av resultaten på riksnivå för respektive provversion.

Skolverket sammanställer och redovisar resultat för de nationella proven per kalenderår. Då de olika provversionerna har sitt första provdatum vid olika tidpunkter under året, inverkar det på antalet genomförda prov för respektive provversion i tabellen så att de provversioner som ges ut sent på året har ett lägre antal genomförda prov än de som ges ut tidigt. Exempelvis gavs D4 ut i mars 2023 medan D5 gavs ut i oktober samma år, vilket förklarar det relativt låga antalet genomförda prov för D5.[2]

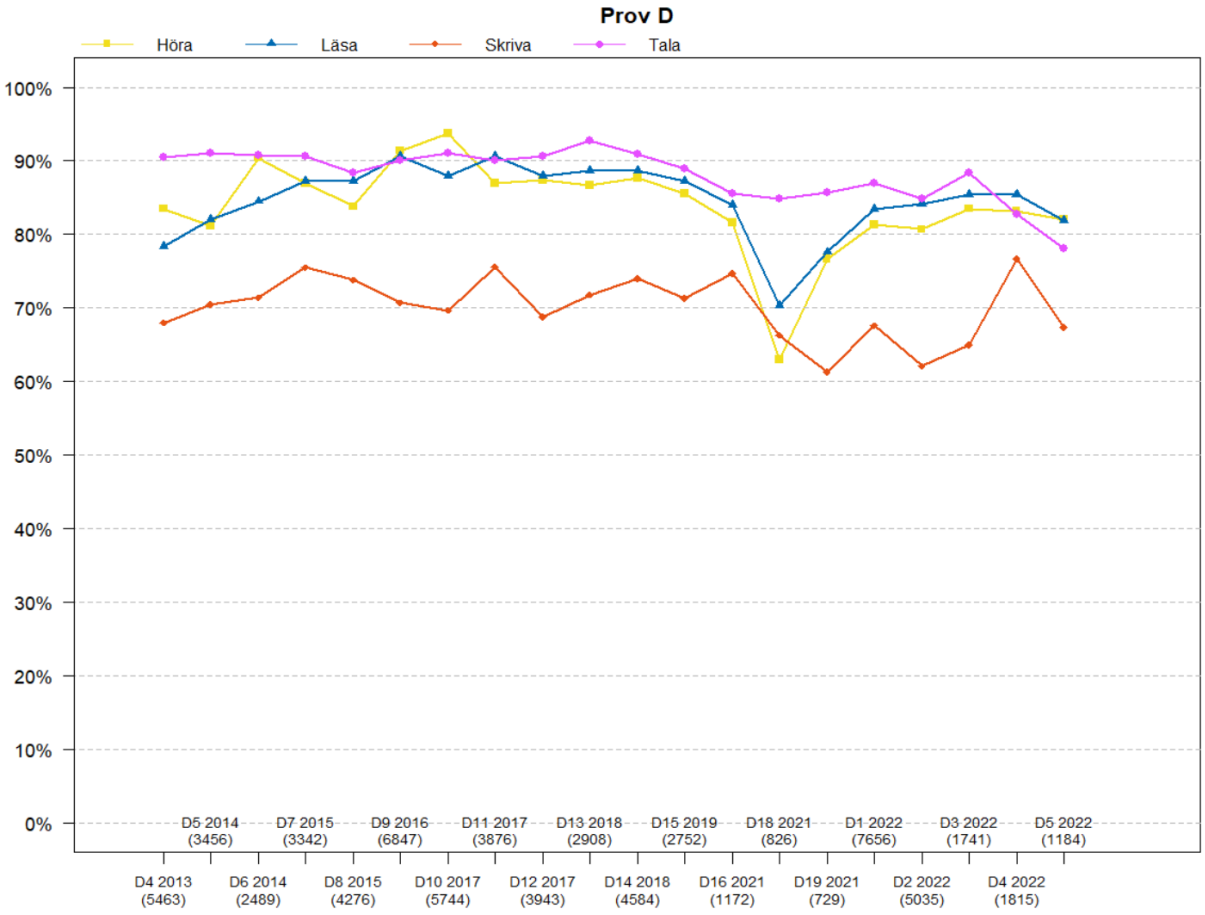
Av tabellen framgår att grupperna med 10–12 års skolbakgrund och 13 års skolbakgrund eller mer utgjort de största elevgrupperna vid genomförandet av samtliga prov för kurs D. För provversion 16–19 är gruppen elever med 13 års utbildning eller mer något mindre än för tidigare provversioner och år.

[2] Notera också att då proven delvis var inställda under 2020 och 2021 för NP 16 och NP 18 finns endast data från höstterminen 2021 för dessa provversioner. Av samma skäl finns endast underlag för provversion 19 från höstterminen 2021. Antalet genomförda prov som redovisas för de versionerna är därför avsevärt lägre än för tidigare provversioner.

Resultat på nationell nivå

I detta avsnitt redovisas delprovsresultat för provversionerna D4 (2013) – D5 (2023) i SCB:s insamling av genomförda prov på nationell nivå.

Diagram 1 – Andel elever som uppnått kraven per delprov, inom parentes antal prov i urvalet från den nationella statistiken för angivet år

Diagrammet ovan visar andel elever på riksnivå som uppnått kraven för respektive delprov, provversion och år. Provversionerna D16, D18 och D19 fanns på grund av Covid 19-pandemin endast tillgängliga från hösten 2021 och urvalet är därför begränsat och avsevärt mindre än för tidigare provversioner. Även för D5 har relativt få prov genomförts under provversionens uppföljningsperiod. Resultaten för D16, D18, D19 och D5 bör därför tolkas med försiktighet.

Av diagrammet framgår att Tala är det delprov med högst andel elever som uppnått kraven för delprovet. Resultaten har varit relativt stabila över tid och andelen elever som uppnår kraven ligger mellan cirka 85 och dryga 90 procent fram till och med prov D3 2022. Andelen elever som uppnår kraven för delprovet sjunker sedan till något under 85 procent för provversion D4 2023 och lite knappt 80 procent för D5 2023, vilket alltså är något lägre än för tidigare provversioner.

Skriva är det delprov som jämfört med de andra delproven har haft det lägsta resultatet, med en variation kring 70–80 procent elever som uppnår kraven för delprovet fram till prov D16. Därefter har resultaten en nedåtgående trend. Från och

med D18 och fram till och med prov D3 pendlar andelen elever som når kraven för delprovet mellan 60 och drygt 65 procent. För provversion D4 2023 ökar andelen som når kraven, till drygt 85 procent, för att sedan falla tillbaka under 70 procent för D5 2023.

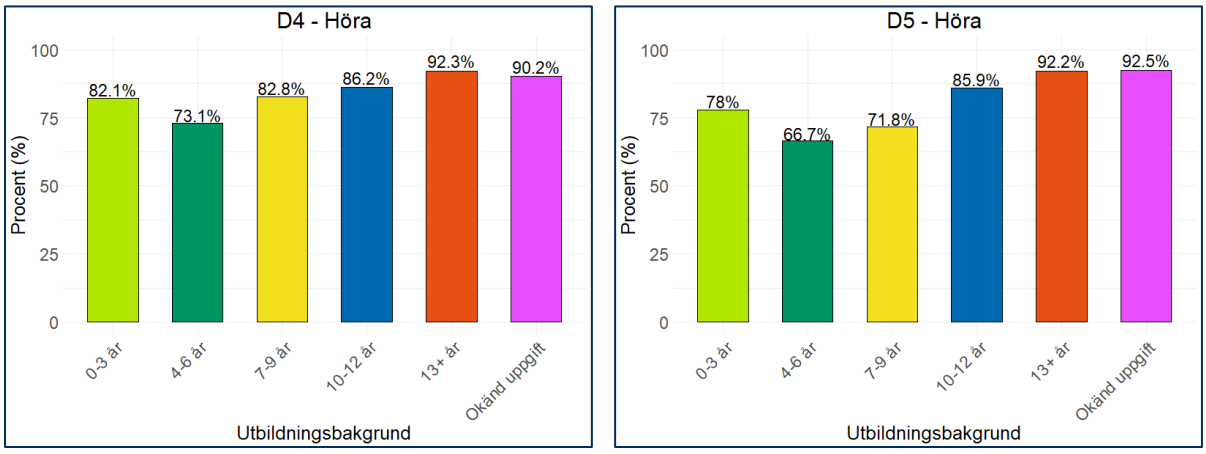
Andelen elever som uppnår kraven för delprov Läsa respektive delprov Höra har legat relativt stabilt över tid, mellan cirka 80 och 90 procent fram till prov D16. Resultaten viker sedan nedåt i D18, men ökar därefter i provversion D19, till strax under 80 procent för både delprov Läsa och delprov Höra. För provversionerna D1, D2 och D3 ökar andelen elever som uppnår kraven delproven ytterligare, till kring 85 procent för delprov Läsa och mellan 80 och 85 procent för delprov Höra. För D4 2023 är andelen elever som uppnår kraven för delproven strax över 85 procent för Läsa och lite knappt 85 procent för Höra. Därefter sjunker resultaten för Läsa i provversion D5 2023 något, till drygt 80 procent, medan resultaten för Höra ligger kvar på knappt 85 procent.

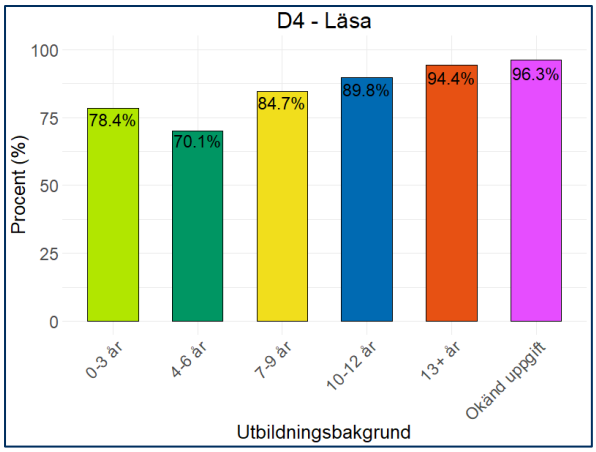
Sammanfattningsvis ligger alltså resultaten för delprov Läsa och delprov Höra för D4 respektive D5 2023 ungefär i linje med resultaten för D3, vilket är en återhämtning efter de vikande resultaten för provversionerna D18 och D19, som genomfördes under Covid 19-pandemin. Resultaten för delprov Skriva, som från och med Covid 19-pandemin legat under 70 procent, ökar i D4 och ligger där i linje med de högre resultaten innan pandemin. Dock faller resultaten för delprovet sedan tillbaka under 70 procent för D5. Delprov Tala är det delprov som haft det mest stabila resultatet över tid. För provversionerna D4 och D5 2023 sjunker dock resultatet och andelen elever som uppnår kraven för delprov Tala är där lägre än för tidigare provversioner.

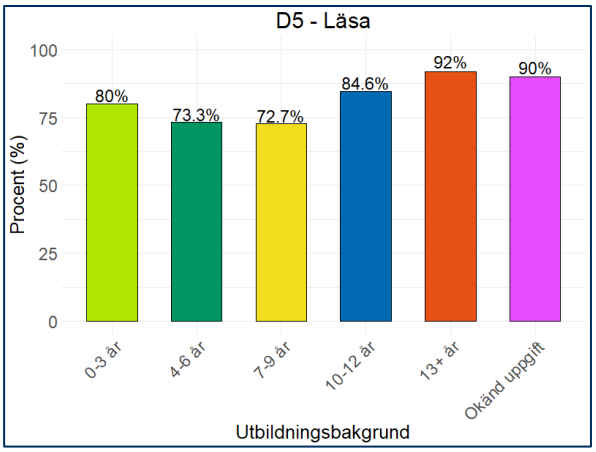
Resultat på nationell nivå utifrån utbildningsbakgrund

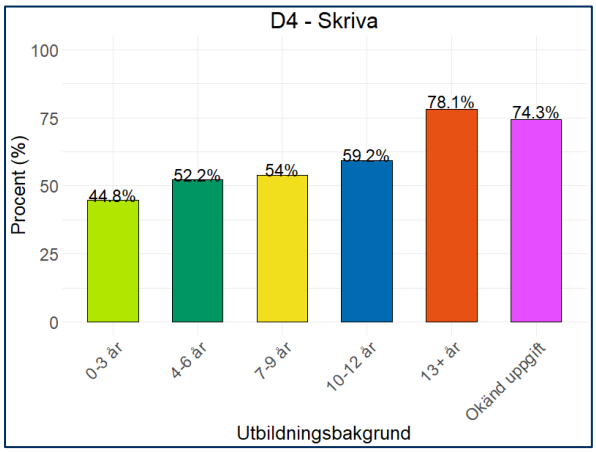
I diagrammen nedan redovisas andelen elever per delprov som når kraven för respektive delprov under insamlingsperioden 2023, uppdelat på elevernas utbildningsbakgrund.

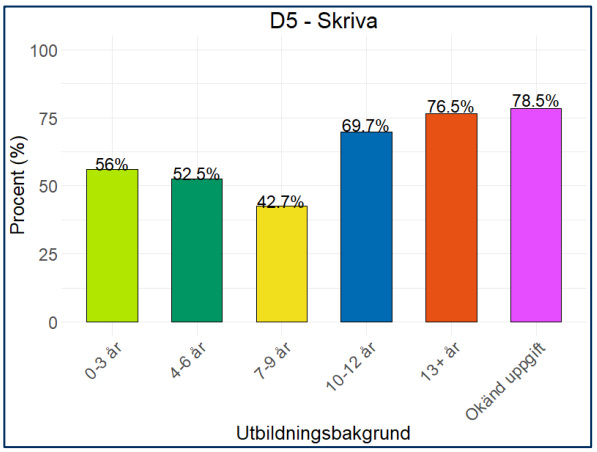
Diagram 2-9. Andel elever som uppnått kraven per delprov på nationell nivå per delprov, kategoriserat efter skolbakgrund

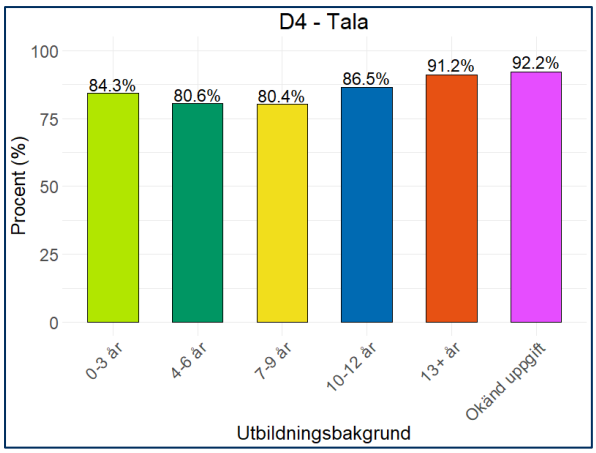

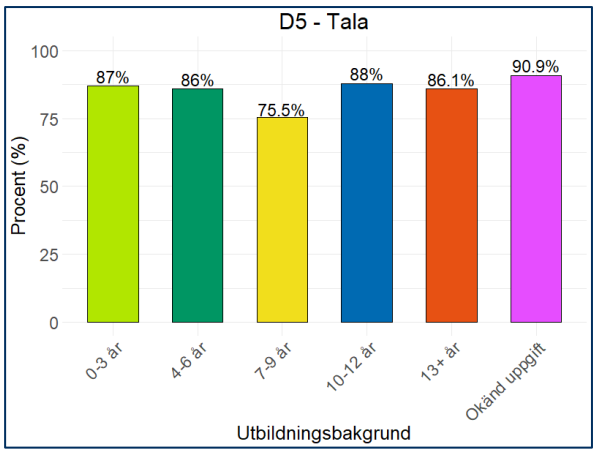

Tidigare uppföljningsrapporter har visat ett samband mellan längre utbildningsbakgrund och högre resultat. Det gäller framförallt delprov Läsa och delprov Skriva. Detta samband brukar även finnas för delprov Höra, men där brukar skillnaderna vara mindre framträdande. För delprov Tala brukar skillnaderna i resultat mellan utbildningsgrupper vara mycket små.

Diagrammen ovan visar ett liknande mönster som i tidigare uppföljningsrapporter för de nationella proven i kurs D. Dock avviker mönstret något för delprov Läsa, där det är något mindre skillnader i resultat mellan elevgrupperna med 0–9 års utbildningsbakgrund och de med högre utbildningsbakgrund, jämfört med resultaten

för flertalet tidigare provversioner för kurs D[3]. För D05 har dessutom gruppen med 7–9 års utbildningsbakgrund en lägre andel godkända resultat för samtliga delprov jämfört med gruppen med 0–3 års utbildningsbakgrund – vanligtvis gäller det omvända.

Sambandet mellan elevernas utbildningsbakgrund och resultat på de olika delproven liknar i stort de resultat som har uppmärksammats även i andra storskaliga språktest, se exempelvis en nyligen publicerad rapport från ALTE (Carlsen m.fl., 2023). Dock kan man notera att resultaten för gruppen elever med 0-3 års skolbakgrund sticker ut i en internationell jämförelse.

Provgruppens insamling av prov och enkätresultat med kommentarer

Som nämnts ovan samlar provgruppen in ett urval genomförda prov för att kunna utvärdera och utveckla proven. Insamlingen gör det möjligt för provgruppen att följa upp resultat på uppgiftsnivå och på så sätt kunna analysera avvikelser eller trendbrott för proven. Dessutom ombeds lärare att svara på en lärarenkät till varje provversion.

Inskickade prov

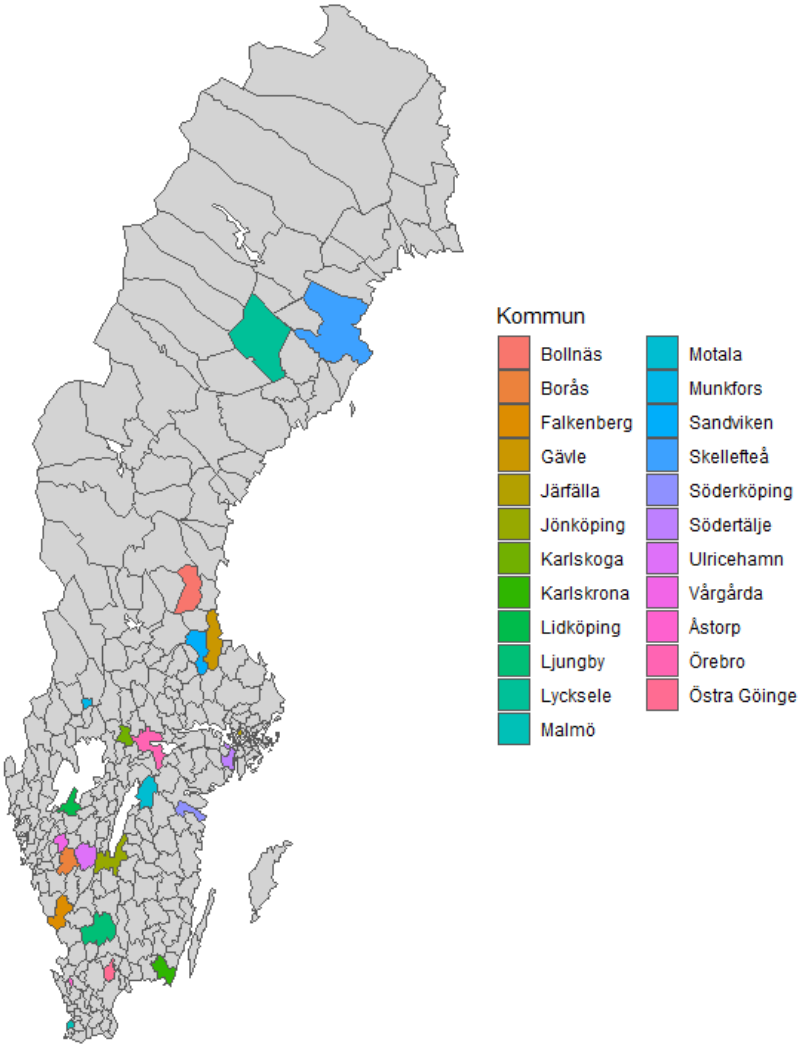
Antalet inskickade prov till konstruktören under insamlingsperioden är 128 för prov D4 och 115 för D5. Provgruppen använder det inskickade materialet för fortsatt analys av uppgifter och elevprestationer i det löpande arbetet med utveckling av proven. Då antalet inskickade prov tenderar att vara lågt i förhållande till antalet genomförda prov under insamlingsperioden, redovisas inte någon analys på uppgiftsnivå i den här rapporten.

[3] Se tidigare uppföljningsrapporter exempelvis: Gustavsson & Di Lucca, 2022. Uppföljning kurs D – provversion D1, D2 & D3, 2022; Gustavsson, 2021. Uppföljning kurs D – provversion D16 & D18, 2021.

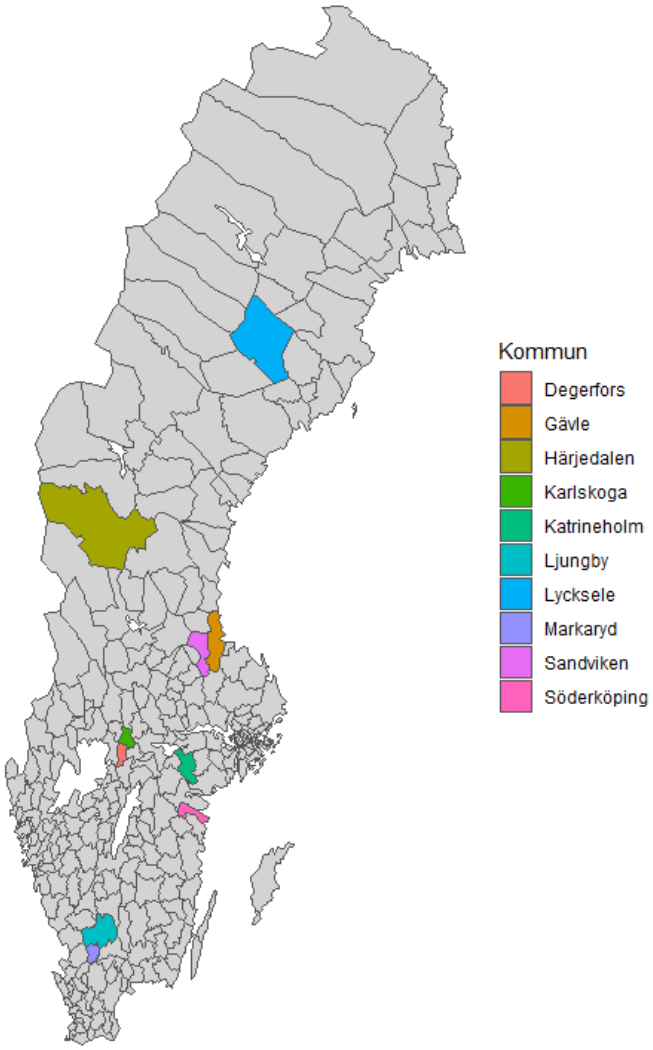
Enkätresultat med kommentarer

Provgruppen vill rikta ett stort tack till de lärare som svarat på enkäten till proven. 50 svar på enkäten har inkommit för prov D4 från 23 olika kommuner. För prov D5 har 30 svar inkommit från 10 olika kommuner. I figur 1–2 nedan framgår vilka kommuner som skickat in svar på lärarenkäten till konstruktören.

Figur1. Kommuner som skickat in svar på lärarenkäten för provversionerna D4, 2023

Figur 2. Kommuner som skickat in svar på lärarenkäten för provversionerna D5, 2023

I enkäten som hör till proven har lärarna bland annat fått svara på frågor om innehållet i delproven, frågor om i vilken utsträckning man har haft hjälp av bedömningsanvisningar och elevexempel till de produktiva delproven Tala och Skriva, om proven som helhet är ett stöd för betygssättning på kursen, samt frågor om hur väl elevernas resultat på delproven överensstämmer med lärarens bedömning av elevernas övriga prestationer på kursen. Lärarna har även möjlighet att lämna kommentarer på provversionerna när de svarar på enkäten. En del av resultaten presenteras nedan, men observera att det låga antalet svar och kommentarer i enkäterna gör att det är svårt att dra några säkra slutsatser och urskilja mer generella tendenser.[4]

Provet som helhet och stöd för betygssättning

De lärare som svarat på enkäten har haft stöd av provet vid betygssättning. I enkäten fick man ta ställning till påståendet ”Provet som helhet är ett stöd för betygsättningen

[4] Resultatet redovisas på enhetsnivå under förutsättning att minst fem svar lämnas. Vid färre än fem svar finns risk att röja enskilda personers identitet. De öppna kommentarerna i enkäterna är frivilliga. De flesta lärare väljer dock att endast kryssa i de fasta svarsalternativen i enkäten.

på kursen” och välja bland svaren ”instämmer helt”, ”till stor del”, ”till viss del”, ”inte alls” och ”kan ej svara”. En majoritet av lärarna instämmer helt eller till stor del med påståendet (52 respektive 37,5 procent för D4 och 46,7 respektive 40 procent för D5). Ingen av lärarna anger ”inte alls”.

Elevernas resultat på delproven och övriga prestationer på kursen

I enkäten fick lärarna även ange hur väl man anser att elevernas resultat på delproven överensstämmer med elevernas övriga prestationer på kursen för den färdighet som testas i respektive delprov. Man fick välja bland svaren ”ja, i hög grad”, ”ja, i ganska hög grad”, ”ja, men i ganska låg grad”, ”nej, inte alls” och ”kan ej svara”. Majoriteten av lärarna anger här ”i hög grad” eller ”i ganska hög grad” för samtliga färdigheter. Ingen av lärarna anger ”nej, inte alls”.

Delprov Höra

För delprov Höra D4 anger 47,8 procent av lärarna att elevernas resultat på delprovet ”i hög grad” överensstämmer med elevernas övriga prestationer på kursen; 39,1 procent av lärarna anger ”i ganska hög grad”. För delprov Höra D5 anger 46,7 procent av lärarna ”i hög grad” och 26,7 procent anger ”i ganska hög grad”.

Delprov Läsa

För delprov Läsa D4 anger 51 procent av lärarna att elevernas resultat på delprovet ”i hög grad” överensstämmer med elevernas övriga prestationer på kursen; 38,3 procent av lärarna anger ”i ganska hög grad”. För delprov Läsa D5 anger 53,3 procent av lärarna ”i hög grad” och 30 procent anger ”i ganska hög grad”.

Delprov Skriva

För delprov Skriva D4 anger 38,3 procent av lärarna att elevernas resultat på delprovet ”i hög grad” överensstämmer med elevernas övriga prestationer på kursen medan 48,9 procent av lärarna anger ”i ganska hög grad”. För delprov Skriva D5 anger 31 procent av lärarna ”i hög grad” och 44,8 procent anger ”i ganska hög grad”.

Delprov Tala

För delprov Tala D4 anger 45,6 procent av lärarna att elevernas resultat på delprovet ”i hög grad” överensstämmer med elevernas övriga prestationer på kursen medan 41,3 procent av lärarna anger ”i ganska hög grad”. För delprov Tala D5 anger 44,8 procent av lärarna ”i hög grad” och 31 procent anger ”i ganska hög grad”.

Lärares synpunkter på delprov Höra

Lärarna fick även ange om man anser att innehållet generellt i delprov Höra är ”bra”, ”acceptabelt” eller ”mindre bra”. Det stora flertalet lärare anser att innehållet i delprovet är ”bra” eller ”acceptabelt” i båda provversionerna (60 respektive 16 procent för D4; 63,3 respektive 13,3 procent för D5; andelen som anger ”kan ej svara” är omkring 10 procent för provversion D4 och 7 procent för D5). Att lärarna i stort är nöjda med delprovet speglas också i kommentarerna. Samtidigt förekommer enstaka kommentarer som ger olika syn på svårighetsnivån om samma provversion, och kommentarer som ger olika syn på det talade språket/inspelningarna till delprovet. Ett urval kommentarer kring delprov Höra följer här:

- Varierat och tydliga uppgifter. (D4)
- Lagom svårighetsgrad - bra frågor! (D4)
- Det uppfattades svårt men de fick goda resultat. (D4)
- Jag tycker att det var lite väl lätt faktiskt, svårt att säga exakt vilka uppgifter men det var känslan när jag lyssnade och såg frågorna. (D4)
- Lite frånvaro av olika dialekter. (D4)
- Bra med olika dialekter. (D4)
- Jag fick känslan av att svårighetersnivån var högre än tidigare (för G/IG betyget). (D5)
- Betydligt lättare än tidigare versioner. (D5)

Lärares synpunkter på delprov Läsa

Lärarna är överlag positivt inställda till innehållet i delprov Läsa. På frågan om man anser att innehållet generellt i delprov Läsa är ”bra”, ”acceptabelt” eller ”mindre bra” svarar en majoritet av lärarna bra eller acceptabelt (70 procent anger ”bra” både för D4 och för D5; andelen som anger ”kan ej svara” är 12 procent för D4 och 20 procent för D5). Förutom kommentarer om att innehållet är bra och på lagom nivå, förekommer enstaka kommentarer om att texterna och delproven är lätta och andra som kommenterar att enskilda uppgifter är svåra. Precis som i tidigare uppföljningsrapporter ges enstaka kommentarer om tiden för genomförandet, där någon lyfter att eleverna blir klara snabbt och någon annan att eleverna haft svårt att hinna läsa allt i delprovet. Nedan följer ett urval kommentarer som speglar variationen i kommentarerna kring delprov Läsa:

- Bra nivå och omfattning och relevans. (D4)
- Lite lättare än tidigare prov. Skönlitterär text saknades liksom någon lite längre text. Bra innehåll. (D4)
- Jag kan konstatera att det finns ganska många läs-uppgifter som kan vara svåra för studieväg 1 samtidigt är det något man kanske bör kunna för att studera vidare. (D4)
- Det är tydligt (enligt mina erfarenheter) att uppgifter där man fyller i "saknade" ord korrelerar extremt bra med elevernas allmänna nivå. (D4)
- Det var bra variation på läsuppgifterna. (D5)
- Många testtagare blev klara under 30 min. (D5)
- Eleverna hade svårt att hinna läsa all text i provet. (D5)

Lärares synpunkter på delprov Skriva

Lärarna är i till stor del nöjda med skrivuppgifterna i provversionerna D4 och D5. I enkäten fick man ange om man anser att skrivuppgifternas innehåll är ”bra”, ”acceptabla” eller ”mindre bra”. En majoritet av lärarna anser här att uppgifternas innehåll är bra eller acceptabla (71,4 respektive 18,4 procent för D4; 73,3 respektive 16,7 procent för D5). Många av kommentarerna kring skrivuppgifterna är också positiva. Samtidigt finns några som menar att det inte alltid är tydligt vilken texttyp eleven förväntas skriva i skrivuppgifterna.

Ett urval kommentarer kring delprov Skriva:

- Elevnära ämnen som framhävde elevernas kunskaper. (D4)
- Klassiska skrivuppgifter med lite nytt innehåll. Mycket bra! (D4)
- Bra med två olika typer av text. (D4)

- Det har tidigare alltid varit mycket fokus på formellt/informellt kontra mottagare. Det inslaget syntes inte här. (D4)
- Förväntade mig lite svårare uppgift (nr 2), mer formell (D4)
- Båda uppgifterna, speciellt den första, var ganska svåra. Det var elever som fick godkänt på text 2 men inte 1 och det är ovanligt. Text 1 brukar vara lättare. (D4)
- I klassrummet jobbar vi utifrån kunskapskraven med fokus på texttyperna, vilket ger eleverna en bra grund att stå på inför framtida studier, men ej för att klara NP. Hur ska man jobba med era typer av uppgifter när man jobbar med de olika texttyperna? Är t.ex. uppgift 2 argumenterande, eller berättande eller beskrivande? (D5)
- Skrivuppgifterna på NP är otydliga när det kommer till texttyp, därför tycker vi att de är mindre lämpliga och förvirrande för eleverna. (D5)
- Mycket bra och relevanta/aktuella ämnen för vuxna studerande. (D5)
- Jag anser att tiden var för kort för spår 1 elever att hinna med att göra två skrivuppgifter (D5)

Lärarna fick också svara på frågor om materialet i häftet Bedömningsanvisningar som hör till bedömning av delprov Skriva. Av svaren framgår att man har haft hjälp av materialet. Lärarna fick bland annat ta ställning till om man haft ”god”, ”viss” eller ”ingen” hjälp av elevlösningarna med tillhörande bedömningskommentarer och en majoritet anger att man har haft god eller viss hjälp av dessa (70,2 respektive 27,7 procent för D4 och 67,9 respektive 28,6 procent för D5). Man fick även ta ställning till om man anser att bedömningarna av elevlösningarna var ”för stränga”, ”rimliga” eller ”för milda”. De flesta anser att de är rimliga (73,5 procent för D4 och 86,2 procent för D5). Samtidigt är det fler lärare som anser att bedömningarna är för milda än de som anser att bedömningarna är för stränga. Kommentarerna i lärarenkäten kring bedömningarna i D5 är mycket få. Nedan redogörs därför endast för ett urval kommentarer som speglar variationen bland synpunkterna på materialet till bedömning av skrivuppgifterna till D4:

- Tryggt att luta mot när det är tveksamt. (D4)
- Bedömningsmatriser är och har alltid varit ganska luddiga i beskrivningarna. Nu exemplifieras iaf en del termer i anvisningarna (D4)
- Det vore önskvärt med tydligare kriterier för bedömning av grammatik. (D4)
- Intressant med exempeltexter som har andra problem än begriplighet och grammatiska strukturer som vi upplever att det oftast är. (D4) De var åtminstone milda i jämförelse med tidigare, upplevde vi. Även om formuleringarna i kriterierna är desamma verkade tolkningen vara lite snällare. Men om nivån som önskas inte är högre är bedömningarna naturligtvis rimliga (vilket kanske är en tautologi). (D4)
- Tycker att det godkänts lite för generöst, de godkända texterna var faktiskt inget vidare bra (D4)
- Ev lite hård bedömning av B1 och B2. (D5)

Lärares synpunkter på delprov Tala

På frågan om man anser att uppgifterna i delprov Tala är ”bra”, ”acceptabla” eller ”mindre bra” svarar en majoritet av lärarna att de är bra eller acceptabla (70,2 respektive 21,3 procent för D4; 50 respektive 33,3 procent för D5). Även här ges kommentarer på innehåll och uppgifternas utformning. Förutom kommentarer om att innehåll och uppgifter är bra, finns även några som menar att det kan vara svårt för elever att tala tillräckligt mycket kring de enskilda uppgifterna. Nedan följer ett urval kommentarer som speglar variationen i åsikterna kring delprov Tala:

- Bra ämnen. (D1)
- Vissa ämnen är svårare än andra utifrån elevens perspektiv. Men inget av diskussionsämnena var för svårt. (D1)
- Jag upplever upplägget som underligt. Just på D-testet ska läraren fylla på med frågor, som ibland känns lösryckta. (D1)
- Upplägget med frågekort känns lättsamt och bidrar till ett extra flöde i samtalet. (D2)
- ”Uppgifterna är för få att välja bland.” (D2)
- Vi var mycket nöjda med ämnesvalen i det här provet. (D3)
- De enskilda uppgifterna var inte så stimulerande för eleverna. (D3)

Vad gäller det betygsstödjande bedömningsstödet Samtal på gång som ger stöd till bedömning av delprov Tala, har en majoritet av lärarna svarat att man haft ”god” eller ”viss hjälp” av materialet (för D4 anger 48,9 procent ”god” och 32,5 procent anger ”viss” hjälp; för D5 anger 53,3 ”god hjälp” – observera att 18,4 respektive 26,7 procent anger ”kan ej svara” för D4 respektive D5). Kommentarerna kring bedömningsstödet till Tala är mycket få. Förutom kommentarer om att man haft stöd av materialet vid bedömning, efterlyser någon ett exempel på samtal där eleven inte uppnår kraven. Någon lärare kommenterar också att man inte haft tillgång till materialet. Nedan följer ett urval som speglar kommentarerna kring materialet som hör till Samtal på gång:

- Vi väntar på att få tillgång till detta. Det är en ledningsfråga i vår organisation då vi inte kommer åt materialet. Det borde vara lättare att ta del av detta material. (D4)
- Väldigt värdefullt för att förstå på vilken nivå visst flyt är. (D5)
- Gärna fler exempel, gärna ett IG. (D5)
- Det är inte så lätt i praktiken att fylla i matrisen under samtalet och det tar mycket tid att göra det efteråt även om man har en inspelning till stöd. Borde vara enklare. (D5)

Allmänna kommentarer och elevernas reaktioner på provversionen

I enkäten har lärarna möjlighet att lämna kommentarer om hur eleverna reagerar på provversionen samt lämna övriga kommentarer på provet. Av kommentarerna framgår att både elever och lärare överlag är positiva. Samtidigt framförs här även olika uppfattningar om svårighetsgrad på delproven och även olika uppfattningar om hur väl provtiden speglar den tid man menar att eleverna behöver för att hinna genomföra delproven. Några kommenterar också att uppgifterna i de nationella proven sprids på internet. Nedan följer ett urval som speglar variationen bland kommentarerna i enkäten:

Så reagerar eleverna på proven

- Positivt över lag.
- Eleverna har inte sagt att något varit för svårt. (D4)
- Några elever har sagt att provet var "lätt". (D4)
- Delen Höra var lite svårt för eleverna med kort utbildning. (D4)
- Eleverna upplever att skriva är svårt. I övrigt fungerat allt bra. (D4)
- De upplevde att skriva-tiden är för kort. (D4)
- Många tyckte att det var lätt och alldeles för lång tid till alla delar. (D4)
- Varierande. Några tyckte det var lätt och gick snabbt, andra behövde mer tid och tyckte det var svårt. (D5)
- Skriva. Eleverna upplever att provtiden är för kort. (D5)

- De har hunnit skriva mycket. (D5)

Lärares allmänna kommentarer

- Jag var väldigt nöjd med denna version - den urskiljde vilka elever som låg på "rätt sida gränsen" för mig som lärare. (D4)
- Det var bra att kunna ge eleverna ett nytt prov. Då det finns alldeles för få NP att välja på just nu och flera cirkulerar på nätet. Eleverna på skolan pratar med varandra om vilken text de fick skriva och fokuserar ibland mer på att lära sig de texter som finns på NP än just att lära sig skriva. Problemet blir mindre och mindre ju fler tester vi har att välja på. (D4)
- Vi är nöjda. (D5)
- Bra tala-ämnen men bara fyra olika på enskild uppgift gör att ordet sprids och några kommer förberedda. (D5)

Avslutning

I föregående uppföljningsrapport behandlades provversionerna D1, D2 och D3, som alla gavs ut under 2022. Resultaten på nationell nivå visade där att andelen elever som nådde upp till kraven för delprov Höra och Läsa ökat och återhämtat sig efter vikande resultat på de närmast föregående provversionerna, som gavs ut och genomfördes under Covid 19-pandemin. Samtidigt visade resultaten att andelen elever som uppnådde kraven för delprov Skriva var avsevärt lägre för D1, D2 och D3 än för de provversioner som genomfördes innan pandemin.

Utifrån resultaten för 2023 kan man se att resultaten för D4 och D5 ligger ungefär i linje med resultaten för D1 (2022) – D3 (2022), men med vissa avvikelser. Värt att notera är att det är ovanligt stor andel elever som uppnår kraven för delprov Skriva för provversion D4, vilket avviker från närliggande provversioner. Det finns flera lärare som kommenterar att bedömningarna av elevlösningar är för milda i prov D4. Provgruppen kommer att gå vidare med att särskilt undersöka skrivuppgifterna och elevlösningarna för provversion D4.

Resultaten för delprov Tala har legat stabilt över tid. För provversion D4 och D5 ligger dock resultaten något lägre än för tidigare provversioner, med en andel elever som uppnår kraven för delprovet på strax under 85 procent för provversion D4 och lite knappt 80 procent för D5.

Resultaten för delprov Läsa och delprov Höra för D4 respektive D5 (2023) ligger på en likartad nivå som för provversionerna D1– D3 (2022), vilket är något under resultatnivån innan pandemin.

Tidigare uppföljningsrapporter har visat ett samband mellan lång utbildningsbakgrund och höga resultat, främst på delprov Läsa och Skriva. Samma bild framträder för prov D4 (2023) och prov D5 (2023), men med vissa skillnader. Framträdande är att en högre andel av eleverna med en utbildningsbakgrund på 0–9 år når kraven för delprov Läsa i båda provversionerna jämfört med många tidigare provversioner.

Av de inskickade svaren i lärarenkäten framgår att lärarna har haft stöd av provversionerna i den här uppföljningsrapporten, samt att elevernas resultat oftast ligger i linje med hur de har presterat tidigare på kursen. En stor majoritet av de lärare

som svarat uppskattar innehållet i delproven och lärarna anser att svårighetsnivån i stort är lagom, samtidigt som de kommentarer lärarna ger i enkäten ibland visar på helt olika uppfattningar, exempelvis om svårighetsgraden på delproven och uppgifterna i provet.

Bland kommentarerna från lärarna finns också flera som lyfter problemet med att innehållet i proven på olika sätt sprids till eleverna.

I den här uppföljningsrapporten görs ingen analys på uppgiftsnivå, men provgruppen kommer att gå vidare med en fördjupad analys av insamlade resultat i arbetet med att utveckla proven och säkerställa provens kvalitet.

Provgruppen vill rikta ett tack till de lärare som har svarat på enkäten. Antalet inskickade prov och lärarenkäter till provgruppen är dock fortsatt lågt för flera av provversionerna. Detta riskerar att få en negativ inverkan på provgruppens möjlighet att följa upp och analysera resultat på uppgiftsnivå, vilket är av stor vikt för att kunna säkra kvaliteten hos provet och följa upp avvikelser i resultat på nationell nivå. Det gör det också svårt för provgruppen att på ett systematiskt sätt följa upp lärares åsikter om och uppfattningar av provet. Provgruppen vill därför skicka med en vädjan till alla skolor om att skicka in prov och att svara på lärarenkäter.

Referenser

Ahlgren, K., Lindberg, I., Olofsson, M., Rydell, M. (2016). Teoretisk modell för bedömning av vuxnas andraspråksutveckling med fokus på kommunikation i vardags-, samhälls- och arbetsliv. På internet: https://www.su.se/polopoly_fs/1.662710.1688120480!/menu/standard/file/Teoretisk%20modell%20för%20bedömning%20SFI%202016.pdf

Skolverket (2020a). *Huvudmän om påverkan av coronapandemin. Insamling 2020- 04-16*. Skolverket. Stockholm.

Skolverket (2020b). *Lägesbild av situationen i gymnasieskolan med anledning av covid-19-pandemin. Insamling 21–25 september.* Skolverket. Stockholm.

Skolverket (2021c). *Covid-19-pandemins påverkan på skolväsendet. Delredovisning 3*. Skolverket. Stockholm.

Skolverket (2021b) *Covid-19-pandemins påverkan på skolväsendet, Delredovisning 4 – Tema komvux.* Diarienummer: 2020:1056. Skolverket. Stockholm.